

УДК 657.6:656.1

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОБУДОВУ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Н. Жидовська, к. е. н., доцент
ORCID ID: 0000-0002-1883-5992

О. Прокопишин, к. е. н., доцент
ORCID ID: 0000-0002-7027-3499

О. Малецька, к. е. н., доцент
ORCID ID: 0000-0002-0004-7605

Львівський національний університет природокористування

© Н. Жидовська, О. Прокопишин, О. Малецька, 2022

<https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.03-04.108>

Жидовська Н., Прокопишин О., Малецька О. Особливості міжнародних вантажних перевезень та їх вплив на побудову обліку та контролю експортно-імпорتنних операцій

Встановлено необхідність науково-теоретичного та практичного обґрунтування особливостей міжнародних вантажних автоперевезень та врахування їх впливу при побудові обліку і контролю на підприємствах, що здійснюють такий вид комерційної діяльності. Акцентовано, що для здійснення міжнародних вантажних автоперевезень визначальні міжнародні договори України у цій сфері. Систематизовано види міжнародних договорів України у сфері міжнародних вантажних автоперевезень. Відзначено, що багатосторонні міжнародні договори розробляють міжнародні організації, зокрема ті, що опікуються питаннями транспорту, та укладають на багатосторонній основі з договірними сторонами – як правило, державами-членами цих організацій. На основі дослідження законодавчої та наукової літератури обґрунтовано, що статус міжнародного автомобільного перевезення визначається двома факторами. Результати проведеного дослідження дозволили узагальнити типові кореспонденції рахунків щодо бухгалтерського обліку послуг перевезення в автомобільного перевізника та у замовника послуг перевезення. Окреслено рівні регулювання міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом. Акцентовано, що для в'їзду, транзитного проїзду територією іноземних держав українські перевізники повинні мати дозвіл на здійснення міжнародних перевезень автомобільним транспортом, який видають уповноважені органи. Окреслено ключові зміни, з урахуванням реалій сьогодення, зокрема скасування необхідності отримання українськими перевізниками відповідних дозволів для здійснення перевезень у країні ЄС (на основі укладеної Угоди), а також введення автоматизованого процесу здійснення конкурсу з розподілу дозволів ЄКМТ та подачі документів винятково в електронному вигляді. Обґрунтовано, що держава впливає на відносини, які виникають між перевізником та замовником, проведенням державного контролю, а також систематизацією органів, які мають право здійснювати транспортний контроль у галузі міжнародних автомобільних перевезень та їх повноваження. **Ключові слова:** міжнародні вантажні автоперевезення, облік, міжнародні договори, транспортні послуги, державний транспортний контроль, рівні регулювання міжнародних перевезень.

Zhydovska N., Prokopyshyn O., Maletska O. Peculiarities of international freight transportation and its impact on accounting and control of export-import operations

The research proves the necessity to make scientific and theoretical, as well as practical substantiation of the peculiarities of international freight transportation with consideration of its impact on organizing accounting and control at the enterprises engaged in the mentioned commercial activity. It is stressed that international freight transportation is principally based on the international treaties completed by Ukraine in that field. The authors of the work make systematization of the kinds of international contracts signed by Ukraine in the field of international freight transportation. It is noted that multilateral international treaties are developed by international organizations, including those engaged in transportation, and are completed on the multilateral basis with the contract parties, normally they are the member-states of these organizations. Having studied the

legislative and scientific literature, the authors confirm that the status of the international freight transportation is identified by two factors. Results of the conducted research are used to consolidate the typical correspondence of the accounts on the accounting of transportation services necessary both for a transporter and a customer who ordered the service. The authors also outline the levels of regulation of freight transportation by motor vehicles. It is necessary to mention that to enter and to transit the area of a foreign country, Ukrainian transporters need to have a permit for international transportation by motor vehicles, certified by the authorized bodies. The work describes the main changes caused by the current conditions, particularly cancellation of the demand for Ukrainian transporters to get the permit for freight transportation in the EU countries (according to the signed Agreement), as well as initiation of the automatic process of the competition on CEMT permits distribution and online submission of documents. It is substantiated that the government can influence the relations between a transporter and a customer by providing the state control. The authors have systemized the bodies which are authorized to make the transport control in the field of international freight transportation and outline their authorities.

Key words: *international freight transportation, accounting, international treaties, transportation services, state transport control, levels of international transportation regulation.*

Постановка проблеми. Конкурентоспроможний транспортний комплекс – складова розвитку національної економіки кожної країни та основа її інтеграції у світове господарство (Мельник, Гринишин та Буковський, 2020, с. 7).

Автомобільний транспорт – одна із складових транспортної системи України (частка вантажних перевезень автомобільним транспортом у 2021 році становила 36,05 %, а за січень 2022 року 29,96 % від загального обсягу перевезень вантажів усіма видами транспорту) (Ukrstat.gov.ua, 2022). Тому, як зазначають дослідники, головною метою у сфері міжнародних вантажних перевезень для України є активізація процесів інтеграції транспортно-дорожнього комплексу нашої держави до європейської та світової транспортних систем (Ковальчук та Цуркан, 2018, с. 31).

Із 2016 року по січень 2022 року товарообіг з країнами ЄС зріс майже вдвічі, а кількість вантажоперевезень автотранспортом – на 42 %. Але з початку війни процеси інтеграції транспортно-дорожнього комплексу нашої держави до європейської та світової транспортних систем сповільнились, ситуація ускладнилася ще й тим, що 45 % вітчизняного експорту припадає на країни ЄС (Epravda.com.ua, 2022).

Як зазначає Деркач Е. М. (2022, с. 74), в умовах воєнного стану порушуються ланцюги постачань, здійснення комерційних перевезень вантажів ускладнено як у національному, так і в міжнародному сполученні,

перевезення вантажів морським та авіаційним транспортом тимчасово не здійснюються, а залізничним транспортом – обмежено, що зумовлює пріоритетне застосування автомобільного транспорту для здійснення перевезень вантажів, безперебійного забезпечення потреб населення та національної економіки товарами, а також актуалізує питання щодо усунення бар'єрів та лібералізації міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом.

Отже, питання організації міжнародних вантажних перевезень, їх особливостей в умовах воєнного стану та вплив цих особливостей на побудову обліку та контролю залишаються актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окресленим питанням присвячено низку публікацій вітчизняних науковців та законодавців. Зокрема Е. Деркач (Деркач Е., 2022) досліджує правові питання лібералізації міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом; С. Ковальчук, А. Цуркан, А. Гловюк, І. Ковальчук (Ковальчук, Цуркан, Гловюк та Ковальчук, 2018) у своїх публікаціях розкривають особливості обліку та оподаткування операцій з міжнародних автотранспортних перевезень і, зокрема, міжнародних вантажних перевезень; публікації З. Мельник, М. Гринишин, А. Буковський (Мельник, Гринишин, Буковський, 2020) присвячені дослідженню ринку міжнародних вантажних автомобільних перевезень, його проблем, опису наявного регуля-

торного поля та можливих шляхів покращення; науковці О. Чернецька, О. Дубина, О. Чепець (Чернецька, Дубина, Чепець, 2020) розглядають у своїх дослідженнях облікове забезпечення процесу надання послуг в автотранспортних підприємствах.

Але, не зменшуючи вагомість напрацювання дослідників означеної проблеми, потрібно зазначити, що у наведених публікаціях поза увагою залишилися проблеми контролю міжнародних вантажних автомобільних перевезень, а також недостатньо досліджено вплив особливостей цих перевезень на побудову обліку в умовах воєнного стану.

Постановка завдання. Наше завдання – науково-теоретичне та практичне обґрунтування особливостей міжнародних вантажних автотранспортувань та врахування їх впливу при побудові обліку шляхом узагальнення типових кореспонденцій рахунків щодо бухгалтерського обліку послуг перевезення у автомобільного перевізника та у замовника послуг перевезення. А також організації контролю за їх здійсненням через виділення рівнів регулювання міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом та систематизації державних органів, що мають право здійснювати транспортний контроль у галузі міжнародних автомобільних перевезень.

Методика дослідження та матеріали. Теоретичну й методологічну основу дослідження становлять діалектичний метод пізнання, системний підхід до виконання завдань особливостей організації обліку та контролю міжнародних вантажних автотранспортувань. Абстрактно-логічний метод слугував основою у формулюванні висновків; індукції та дедукції – основою аналізу облікового процесу міжнародних вантажних автотранспортувань у воєнний час та його поліпшення; графічний і табличний сприяли наочному відтворенню результатів дослідження; комплексно-системний використовували для систематизації напрямів державного контролю у сфері міжнародних вантажних перевезень з урахуванням законодавчо-нормативного регулювання бухгалтерського обліку в цій сфе-

рі. Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України з питань регулювання бухгалтерського обліку, матеріали науково-практичних конференцій, на яких розглядали особливості організації міжнародних вантажних автотранспортувань та їх обліку, наукові статті та публікації, Інтернет-ресурси.

Виклад основного матеріалу. Основи організації міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом викладено в Законі «Про автомобільний транспорт» (Zakon.rada.gov.ua, 2022).

Міжнародні автомобільні перевезення – це перевезення вантажів та пасажирів автотранспортним засобом на основі міжнародного договору, при якому пункт відправлення розташований на території однієї держави, а пункт призначення – на території іншої, та перевезення транзитом (Ковальчук та Цуркан, 2018, с. 34).

Міжнародні автотранспортування передбачають автотранспортування вантажів, а також перевезення особливих вантажів: небезпечних, супергабаритних вантажів, вантажів, що швидко псуються (Ковальчук, Гловюк та Ковальчук, 2017, с. 860). Супутньою діяльністю у сфері автотранспортування є:

- страхування на транспорті (вантажів, відповідальності тощо);
- експедиційна діяльність (транспортна логістика);
- вантажно-розвантажувальні роботи, пакування, пакування;
- складування, зберігання (складська логістика);
- митна діяльність (оформлення вантажів, митний контроль, відкриття та функціонування митних терміналів (комплексів), митних складів, діяльність економічного оператора).

Здійснюють міжнародні вантажні автотранспортування автомобільні перевізники.

Під автомобільним перевізником, який перевозить вантажі на договірних умовах, стаття 33 Закону (Zakon.rada.gov.ua, 2022) розуміємо суб'єкта господарювання, що відповідно до законодавства надає послугу за

договором про перевезення вантажу транспортним засобом, який він використовує на законних підставах. До речі, у перевезеннях, зокрема міжнародних, можна використовувати не лише власні автотранспортні засоби, а й орендовані (Buhplatforma.com.ua, 2019).

Обираючи перевізника, передусім необхідно звертати увагу на те, на якій системі оподаткування перебуває потенційний партнер, що має вагоме значення. Так, наприклад, юридична особа на загальній системі оподаткування не може здійснювати господарську діяльність разом із спрощеннями другої групи.

Крім того, перевізник автомобільним транспортом має працювати в рамках обраних видів господарської діяльності. Основним КВЕД-ом для перевізників є 49.41, який охоплює всі види перевезень вантажним автомобільним транспортом.

Згідно із законодавством, автоперевезення небезпечних вантажів, небезпечних відходів, а також міжнародні перевезення вантажів підлягають ліцензуванню.

Транспорт у перевізника має бути власним або орендованим. Тобто в будь-якому разі у перевізника мають бути документи, які підтверджують право власності або право користування транспортним засобом. Якщо перевізники надають послуги із залученням водія, вони також мають оформити свої відносини із водієм у передбаченому законом порядку.

Для перевезень автомобільним транспортом за маршрутами, що перетинають державний кордон, визначальними є міжнародні договори України у цій сфері (рис. 1).

Багатосторонні міжнародні договори розробляють міжнародні організації, зокрема ті, що опікуються питаннями транспорту, та укладають на багатосторонній основі з договірними сторонами – як правило, державами-членами цих організацій (Insat.org.ua, 2021).

Відповідно до законодавчих та нормативних актів, виокремлено два фактори, які визначають перевезення як міжнародне автомобільне перевезення:

– відбувається перевезення вантажів з перетином державного кордону (ст. 1 Закону «Про автомобільний транспорт» (Zakon.rada.gov.ua, 2022));

– наявність єдиного міжнародного перевізного документа (необхідно для застосування нульової ставки ПДВ, пп. 195.1.3 ПКУ (Ibuhgalter.net, 2022)).

Єдиними міжнародними перевізними документами є: міжнародна автонакладна (CMR), книжка МДП (Carnet Tir) та інші документи, визначені законодавством (ст. 9 Закону «Про транспортно-експедиторську діяльність» від 01.07.2004 № 1955) (I.factor.ua, 2022 та Buhplatforma.com.ua, 2019).

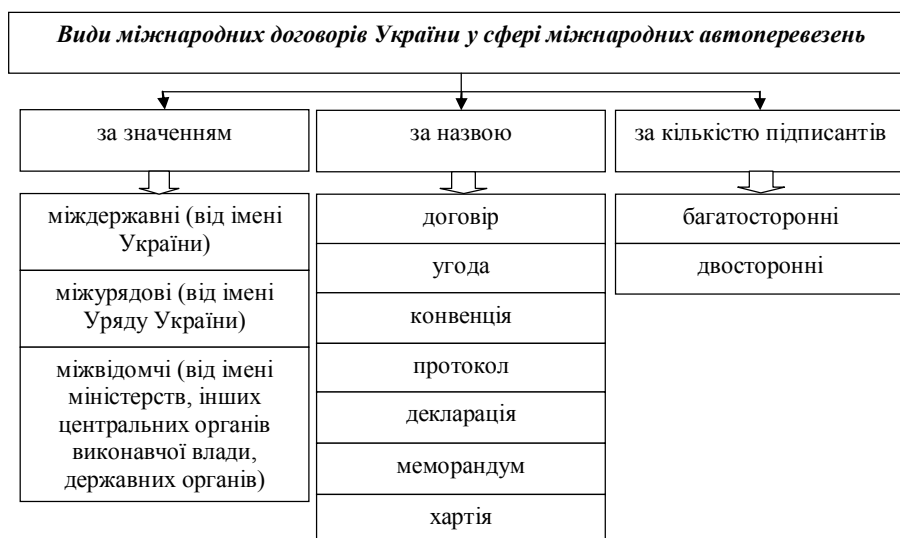

Рис. 1. Види міжнародних договорів України у сфері міжнародних автоперевезень. Систематизовано авторами на основі (Insat.org.ua, 2021).

Повне та своєчасне документальне оформлення вантажних міжнародних автоперевезень має ключове значення за здійснення та обліку господарської діяльності, пов'язаної з міжнародними вантажними автоперевезеннями.

Для переміщення товарно-матеріальних цінностей використовують такі види договорів:

- договір перевезення (багажу, вантажу, пошти);
- договір чартеру (фрахтування);
- договір найму (оренди) транспортного засобу);
- договір транспортного експедирування.

Окрім зазначених, документами, необхідними при перевезенні вантажів, є:

- міжнародна автонакладна (CMR);
- Carnet TIR – митний вантажосупровідний документ, який дає право перевозити вантажі через кордон держав в опломбованих митницею кузовах автомобілів чи контейнерах за спрощених митних процедур;
- довіреність (якщо вантаж супроводжує представник замовника) (Go-advocate.com, 2022).

У 2020 році Україна приєдналася до Додаткового протоколу Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів про електронну накладну (КДПВ). У перспективі класичну паперову CMR замінить її електронний аналог e-CMR. Консолідованої системи документообігу при міжнародних вантажних автомобільних перевезеннях наразі немає.

Міжнародні перевезення виконуються з обов'язковим застосуванням CMR – міжнародної товарно-транспортної накладної, яка використовується для списання товарно-матеріальних цінностей, обліку на шляху переміщення, оприбуткування, складського, оперативного та бухгалтерського обліку вантажу, розрахунків за перевезення вантажу та обліку виконаної роботи. Цей документ закріплений ще у 1956 році Конвенцією про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (з французької – «Convention relative au contrat de transport international de marchandises par rout»). Звідси і скорочення CMR. Конвенцію щодо CMR використовують у понад 50 державах-учасницях договору – у більшості країн Європи та Центральної Азії.

Таблиця 1

Типові кореспонденції рахунків щодо бухгалтерського обліку послуг перевезення

Зміст господарської операції	Кореспонденції рахунків	
	Дебет	Кредит
Облік у перевізника		
На банківський рахунок зарахований аванс від замовника перевезення	311	681
Заправка паливом	203	631
Нарахований податковий кредит з ПДВ	641	631
Оплата палива на АЗС	631	311
Надання послуг з автоперевезення (визначається актом наданих послуг та CMR)	361	703
Взаємозалік заборгованостей	631	361
Віднесено паливо на собівартість наданої послуги	23	203
Нарахована амортизація автотранспорту	23	131
Нарахована заробітна плата та ЄСВ	23	661
	23	651
Списання на витрати періоду собівартості наданих послуг	902	23
Облік у замовника послуги перевезення		
Перерахований аванс нерезиденту	371	312
Утримано податок на фрахт	632	641
Сплачений податок на фрахт до бюджету	641	311
Отримано послуги з перевезення	93	632
Взаємозалік заборгованостей	632	371

Узагальнено на основі (Buhplatforma.com.ua, 2017).

У табл. 1 узагальнено типові кореспонденції рахунків щодо бухгалтерського обліку послуг перевезення в автомобільного перевізника та у замовника послуг перевезення.

CMR є підтвердженням укладеного договору перевезення і містить основну інформацію про відправника, перевізника, вантажоодержувача, маршрут, особливості самого вантажу тощо. Дані переважно фіксують на папері та створюють щонайменше у трьох оригінальних примірниках, з яких перший примірник залишається вантажовідправнику, другий – супроводжує вантаж та передається вантажоотримувачу, а третій – залишається у перевізника.

У ЄС вважають, що перехід до електронної форми міжнародної товарно-транспортної накладної сприятиме успішному зростанню та розвитку сфери перевезень вантажів, оскільки така система заощадить кошти і час та покращить екологічну ситуацію (News.dtkt.ua, 2022).

Паперові накладні потрібно надрукувати на папері, на кожному примірнику мають стояти власноручні підписи учасників перевезення, потрібно перевірити коректність заповнення та заархівувати документ для зберігання. Всі ці дії щонайменше потребують людського ресурсу, часу та матеріалу для друку накладних. У підсумку отримуємо велику кількість паперу, що фізично зберігається в архівах і більше не використовується.

Крім того, за оцінками Єврокомісії, потенційний економічний ефект у період від 2018 до 2040 року від впровадження e-CMR становитиме 27 млрд євро економії. Також встановили, що в середньому електронний варіант e-CMR втричі економніший порівняно із використанням паперового аналога. Щодо економії часу, то за дослідженнями вантажовідправнику потрібно майже на 11 хвилин менше, щоб створити та надіслати саме електронний документ. Перевізник заощаджує майже 10 хвилин на одному документі, оскільки процес підписання займає менше часу. Архівування та оновлення статусу документа відбуваються максимально швидко та не потребують додаткових ресурсів (News.dtkt.ua, 2022).

З моменту приєднання України до Додаткового протоколу до КДПВ, Міністерство інфраструктури та Інститут аналітики та адвокації активно вивчають стандарти UN/CEFACT (Центр ООН зі спрощення процедур торгівлі та електронним діловим операціям). Зараз у ЄС активно розробляють план імплементації e-CMR до 2025 року, який стосується не тільки автомобільних вантажних перевезень, а й загалом цифрових транспортних документів, зокрема у сфері залізничних та морських перевезень (News.dtkt.ua, 2022).

При перевезенні особливих вантажів водій повинен мати:

- для небезпечних вантажів – свідоцтво про допуск водія до перевезень небезпечних вантажів;
- для вантажів, що швидко псуються – лист контрольних перевірок температури вантажу і повітря в кузові автомобіля, сертифікат якості продукції, карантинний сертифікат, ветеринарне свідоцтво;
- для вантажів негабаритів – спеціальний дозвіл на перевезення негабаритного вантажу.

Міжнародні перевезення вантажів автомобільним транспортом регулюються на кількох рівнях. Автори систематизували ці рівні з виділенням відповідних документів на кожному з них (рис. 2).

Стаття 53 Закону «Про автомобільний транспорт» (Zakon.rada.gov.ua, 2022) встановлює, що для міжнародних перевезень вантажів перевізники-резиденти повинні мати: дозволи іноземних країн, територією яких відбуватиметься перевезення, сертифікат відповідності транспортного засобу щодо безпеки руху та екологічної безпеки вимогам країн, територією яких здійснюватимуть перевезення, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Види дозвільних документів та порядок їх розподілу, видачі та використання українськими перевізниками під час перевезення територією іноземних країн визначає Мінінфраструктури. При цьому враховують вимоги законодавства і України, і країни перевезення.

Для в'їзду, транзитного проїзду територією іноземних держав українські перевізники повинні мати дозвіл на здійснення міжнародних перевезень автомобільним транспортом, що видаються уповноваженими органами та поділяються на двосторонні та багатосторонні, а також на транзитні та універсальні.

Порядок оформлення, видачі, використання та обліку дозволів на міжнародні перевезення вантажів автомобільним транспортом, а також проведення конкурсу та видачі дозвільних документів Європейської Конференції Міністрів Транспорту (ЄКТМ), було затверджено наказом Міністерства транспорту України від 20.08.2004 р. № 757 (у редак-

ції наказу Міністерства інфраструктури України від 19.04.2013 р. № 239).

Але з огляду на ситуацію, що склалася внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну, Міністерство інфраструктури України підготувало відповідні зміни до наказу Мінтрансу України від 20.08.2004 № 757, якими передбачено спрощення процедури проведення конкурсу з розподілу дозволів ЄКМТ, а саме: з 1 до 15 вересня скасована паперова подача листів-повідомлень на участь у конкурсі з розподілу дозволів ЄКМТ. Конкурс з розподілу дозволів ЄКМТ повністю автоматизовано, а подача документів здійснюється винятково в електронному вигляді через систему «Шлях» Укртрансбезпеки (Epravda.com.ua, 2002).

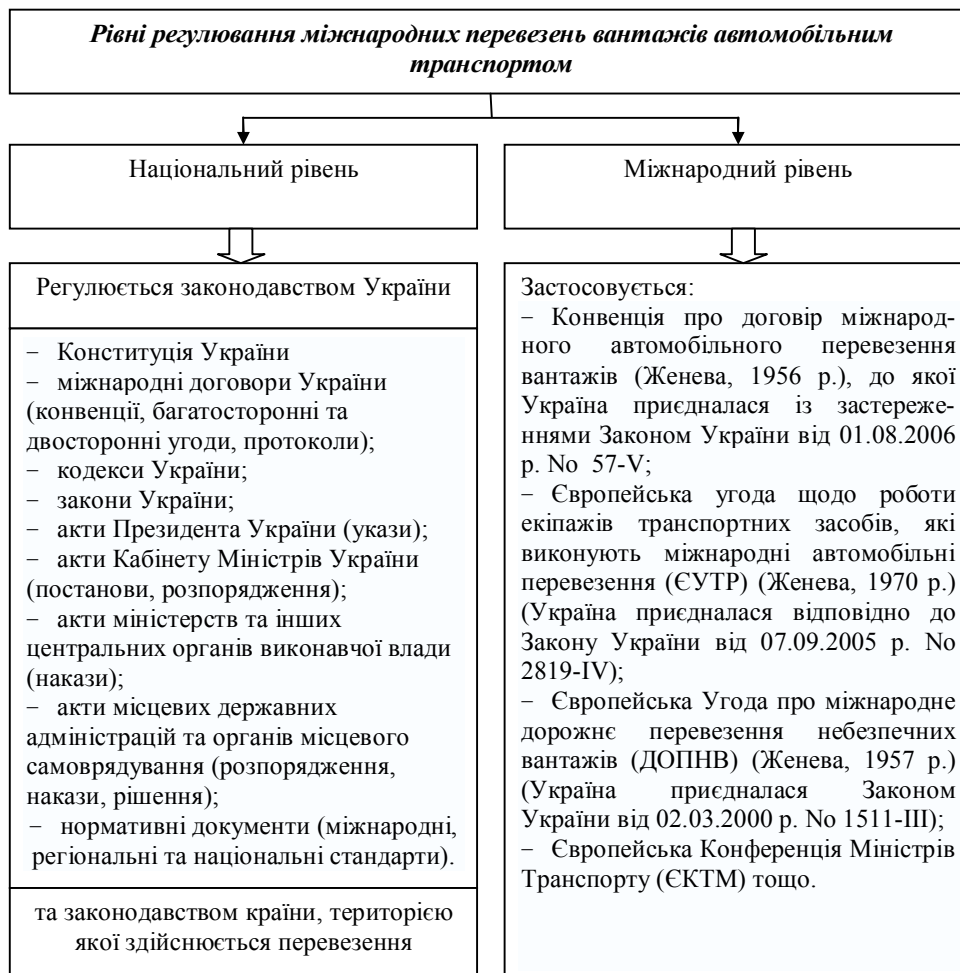

Рис. 2. Рівні регулювання міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом

Систематизовано та узагальнено авторами на основі (Деркач, 2022, с. 75 та Insat.org.ua, 2021).

З 1 до 31 жовтня 2022 року автомобільні перевізники могли подати електронну анкету для участі в конкурсі на 2023 рік.

При заповненні електронної анкети встановлено такі вимоги:

- наявність ліцензії на здійснення міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом терміном дії не менше 2-х років на 31.10.2022;

- наявність транспортного засобу у ліцензійній справі автомобільного перевізника;

- повна маса транспортного засобу 7,5 тонн і вище;

- необхідність перетину кордону транспортним засобом за період з 01 січня по 31 жовтня 2022 року;

- транспортні засоби, які належать автомобільним перевізникам на законних підставах, визначених положеннями Хартії Якості, та мають категорію екологічності «Євро-5 безпечний» або «Євро-6 безпечний»;

- сертифікат виробника транспортного засобу та чинний на 31 жовтня поточного року ЄКМТ-сертифікат придатності до експлуатації на кожний автомобільний транспортний засіб;

- підтвердження виконання умов Хартії Якості: наявність менеджера(ів) чи управителя(ів) з перевезень відповідної кваліфікації; відповідність умовам бездоганної репутації; наявність відповідного фінансового стану.

Міністерство інфраструктури запровадило автоматичну видачу дозволів ЄКМТ, що дозволяють здійснювати багаторазові міжнародні перевезення (Epravda.com.ua, 2002).

29 червня 2022 року Україна та Європейський Союз підписали Угоду про вантажні перевезення автомобільним транспортом, відому також як «транспортний безвіз». Угода скасовує необхідність отримання українськими перевізниками відповідних дозволів для здійснення двосторонніх та транзитних перевезень у держави ЄС та дозволяє уникнути зупинки експорту української продукції через автомобільні пункти пропуску. Також Угода передбачає заходи зі спрощення визнання водійських документів. Відтепер Україна та ЄС звільняють власників посвідчень водіїв, виданих однією зі сторін, від

вимоги мати міжнародне посвідчення водія. Термін угоди становить один рік із можливістю пролонгації, а тимчасово вона почала діяти у день підписання (Eurointegration.com.ua, 2022).

Звичайно, це не вичерпний перелік документів, які потрібні при перевезенні. Використовуючи той чи інший вид перевезення, необхідно з'ясувати, які документи треба готувати.

Держава впливає на відносини, що виникають між перевізником та замовником, проведенням державного контролю, який здійснюють Укртрансбезпеки та її територіальні органи (Go-advocate.com., 2022).

Державний контроль транспортного законодавства в галузі міжнародних автомобільних перевезень передбачає перевірку автомобільних транспортних засобів, а також дозволів та інших документів, передбачених чинним в Україні законодавством та міжнародними угодами України в галузі міжнародного автомобільного сполучення.

Транспортний контроль здійснюється у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту, центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту і урядовим органом державного управління на автомобільному транспорті та його територіальним органом – службою міжнародних автомобільних перевезень – СМАП.

Перевезення вантажу в міжнародному сполученні автомобільним транспортом здійснюється відповідно до положень Конвенції МДП, 1975 року та митного законодавства України.

Кабмін затвердив Порядок здійснення посадовими особами митних органів контролю за дотриманням автомобільними перевізниками законодавства України щодо міжнародних автомобільних перевезень (постанова від 04.12.2019 р. № 1040), що запрацював 18.12.2019 р.

Отже, для контролю наявності дозвілних документів на виконання перевезень під час виконання міжнародних перевезень вантажів водії або уповноважені особи мають подавати посадовій особі під час в'їзду транспортного засобу в Україну: свідоцтво про

реєстрацію транспортного засобу; дозвіл на в'їзд (ввезення) та рух територією України вантажного транспортного засобу в міжнародному автомобільному сполученні, виданий уповноваженим органом України, або дозвіл Європейської конференції разом з бортовим журналом (для перевізників-

нерезидентів), крім випадків, коли відповідно до вимог законодавства України такий дозвіл не потрібен (Buh.ligazakon.net, 2022).

Транспортний контроль можуть здійснювати працівники ДАІ, Головавотрансінспекції та СМАП. Повноваження органів транспортного контролю наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Органи, які мають право здійснювати транспортний контроль у галузі міжнародних автомобільних перевезень

Повноваження працівників ДАІ перевіряти у водія	Повноваження працівників Головавотрансінспекції перевіряти у водія	Служба міжнародних автомобільних перевезень у пунктах пропуску через державний кордон України та в пунктах видачі дозволів автомобільним перевізникам України здійснює
1	2	3
посвідчення на право керування транспортним засобом і талон, що додається до посвідчення	ліцензійну картку на транспортний засіб	контроль за виконанням перевізниками вимог міжнародних договорів України з питань міжнародних автомобільних перевезень
реєстраційний документ на транспортний засіб, а у разі відсутності у транспортному засобі його власника, крім того, свідоцтво про право спільної власності на цей транспортний засіб чи тимчасовий реєстраційний талон	сертифікат відповідності щодо безпеки руху, екологічної безпеки та енергозбереження вимогам країн, територією яких буде здійснюватися перевезення	контроль технічного, санітарного та екологічного стану транспортних засобів, що впливає на безпеку руху, екологію та санітарні норми
у разі встановлення на транспортних засобах пробісикових маячків і (або) спеціальних звукових сигнальних пристроїв – дозвіл, виданий Державтоінспекцією МВС; у разі розміщення реклами, – погодження, що видається підрозділами Державтоінспекції МВС	дотримання режиму праці та відпочинку водіями	перевірку вагових і габаритних параметрів транспортних засобів
поліс (сертифікат) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів	справність тахографу	контроль та оформлення дозвільних документів на міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом
відповідність вагових та габаритних параметрів установленим нормам і правилам	наявність розпізнавального знаку держави реєстрації транспортного засобу	облік автомобільних транспортних засобів, які здійснюють міжнародні перевезення пасажирів і вантажів
у встановлених законодавством випадках дорожній лист і документи на вантаж, що перевозиться (при здійсненні міжнародного перевезення не передбачена наявність дорожнього листа); на транспортних засобах, що здійснюють перевезення великогабаритних чи великовагових вантажів, дозвіл на рух;		перевірку транспортно-експедиторської документації та ліцензій на здійснення міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом. У разі виявлення порушення складається протокол та передається до Головавотрансінспекції

1	2	3
на транспортних засобах, що перевозять небезпечні вантажів – технічні умови на перевезення, свідоцтво про допуск водія і допуск транспортного засобу до перевезення небезпечного вантажу та дозвіл на дорожнє перевезення		
НЕ МАЮТЬ ПРАВА		
вимагати надання інформації щодо вмісту вантажу		
притягувати до відповідальності за відсутність дорожнього листа, за відсутність штампу про медичний огляд водія, за порушення ст. 47, 48, 49, 50, 51, 52 Закону України «Про автомобільний транспорт», оскільки вимоги цих статей стосуються тільки внутрішніх перевезень. Відповідальність при здійсненні міжнародних перевезень вантажу передбачена за порушення ст. 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59 Закону України «Про автомобільний транспорт». При здійсненні міжнародного перевезення вантажу не можуть застосовуватись санкції, передбачені абз. 2,3,4,5,6,8,9 ст. 60 Закону України «Про автомобільний транспорт». Ці санкції не стосуються міжнародного перевізника вантажу-резидента України. До перевізника у міжнародному сполученні можуть застосовуватись санкції, передбачені абз. 7,8,10,11, 12 ст. 60 Закону України «Про автомобільний транспорт»		

Систематизовано авторами на основі (Astar.org.ua, 2022).

Висновки. Ведення господарської діяльності підприємствами сфери міжнародних вантажних автоперевезень в умовах впровадження воєнного стану у країні і, як наслідку, порушення ланцюгів, строків та умов постачання, потребує врахування цих змін, а також особливостей та підходів в організації діяльності при зазначених умовах, та врахування їхнього впливу на побудову обліку й контролю такої діяльності.

Враховуючи те, що 45 % вітчизняного експорту припадає на країни ЄС, Україна та Європейський Союз підписали Угоду про вантажні перевезення автомобільним транспортом, яка скасовує необхідність отримання українськими перевізниками відповідних дозволів для здійснення двосторонніх і транзитних перевезень у держави ЄС та дозволяє уникнути зупинки експорту української про-

дукції через автомобільні пункти пропуску. Водночас Міністерство інфраструктури України спростило процедури проведення конкурсу з розподілу дозволів ЄКМТ, який в умовах сьогоденних реалій повністю автоматизовано, а подача документів здійснюється винятково в електронному вигляді через систему «Шлях» Укртрансбезпеки.

Отож, процеси інтеграції транспортно-дорожнього комплексу нашої держави до європейської та світової транспортних систем унаслідок воєнних дій хоча і сповільнились протягом останнього року, але не припинились, а підприємства, що надають послуги у сфері міжнародних вантажних автоперевезень, переорієнтувались під нові умови діяльності та здебільшого врахували їхній вплив на побудову обліку і контролю.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Внутрішні та міжнародні вантажні перевезення: у чому різниця між e-TTN та e-CMR? «Дебет-Кредит» - Бухгалтерські новини [online] Доступно: https://news.dtki.ua/accounting/individual-transactions/79498-vnutrisni-ta-miznarodni-vantazni-perevezennya-u-comu-riznicya-miz-ettn-ta-e-smr?_ga [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Деркач, Е. М., 2022. Правові питання лібералізації міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом. *Київський часопис права*, 1, с. 73–79.

Для українських перевізників автоматизують отримання міжнародних дозволів. *Економічна правда* [online] Доступно: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/9/691332/> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Загальні поради водію при здійсненні міжнародного перевезення вантажу. *Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України* [online] Доступно: <http://www.asmap.org.ua/index1.php?id> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Закон України «Про державне регулювання міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом». *Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України* [online] Доступно: <http://www.asmap.org.ua/index1.php?id=57508> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Законодавство та нормативна база. ДП «ДержавтотрансНДІпроект» [online] Доступно: <https://insat.org.ua/services/vdbtsm/2/> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Зеленський затвердив угоду з ЄС про «транспортний безвіз». *Європейська правда* [online] Доступно: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/09/16/7146915/> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Ковальчук, С. Я. та Цуркан, А. О., 2018. Особливості обліку та оподаткування операцій по міжнародних автотранспортних перевезеннях. *Агрорітм*, 7, с. 31–36.

Ковальчук, С., Гловюк, А. та Ковальчук, І., 2017. Особливості обліку та оподаткування міжнародних вантажних перевезень. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 16, с. 859–863.

Компанія «ЛІГА:ЗАКОН». КМУ визначив документи, необхідні для міжнародних перевезень вантажів та пасажирів. БУХГАЛТЕР.UA. *БУХГАЛТЕР.UA - сайт для бухгалтерів. Новини бухгалтерського та податкового обліку* [online] Доступно: https://buh.ligazakon.net/news/191932_kmu-viznachiv-dokumenty-neobkhdn-dlya-mzhnarodnikh-perevezen-vantazhv-ta-pasazhirv [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Міжнародні перевезення і ПДВ. податки & бухоблік, № 70, вересень, 2022. *facto. iFactor* [online] Доступно: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/september/issue-70/article-122092.html> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Мельник, З., Гринишин, М. та Буковський А., 2020. *Зелена книга. Міжнародні вантажні автомобільні перевезення* / ред.: О. Дорогань, В. Загарій, О. Кравцова. Київ: BRDO.

Міжнародні автоперевезення. *Головбух* [online] Доступно: https://buhplatforma.com.ua/article/7774-mjnarodn-avtoperevezennya#anc_6 [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Міжнародні перевезення: особливості організації. *Головбух* [online] Доступно: <https://buhplatforma.com.ua/article/6113-qqq-17-m3-03-03-2017> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Обсяги перевезених вантажів за видами транспорту. *Держстат України* [online] Доступно: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/tr/opv/arh_opv_u.htm [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Податковий кодекс України : Стаття 195. Операції, що підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою. *ibuhgalter.net. Сучасний бухгалтерський портал* [online] Доступно: <https://ibuhgalter.net/tax-codex/196> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Про автомобільний транспорт. *Офіційний вебпортал парламенту України* [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Товар поїде без обмежень. Що означає для України транспортний «безвіз». *Економічна правда* [online] Доступно: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/29/688647/> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Транспортні перевезення. Основні правові моменти, 2022. *Адвокат у Києві. Гродовська Олеся Павлівна* [online] Доступно: <https://go-advocate.com/transportni-perevezennya-chastyna-1-osnovni-pravovi-momenty/> [Дата звернення 31 жовтня 2022].

Стаття надійшла 07.11.2022

